

sprema da uoči novembarskih izbora pozove predsjednika sovjetske vlade Maljenkova na razgovore.« Očevidno je, da se i u prvoj i u drugoj citiranoj rečenici ne radi ni o kakvu citatu, jer se u prvoj rečenici iznosi samo mišljenje ili tvrdnja, pa bi tu svakako trebalo reći *tvrdi se* ili *misli se*, a u drugoj bi se rečenici bolje reklo glagolom *kaže*.

Drugi dnevnik piše: »Analizirajući te uzroke oni su naveli, da je jedan od glavnih veća potrošnja od proizvodnje.« Ni tu nije pravilno upotrebljena riječ *naveli*, nego bi trebalo reći *izjavili su*. Na drugom mjestu piše isti dnevnik: »List navodi, da će se Zapadnoj Njemačkoj isporučiti za dvije godine teško naoružanje u vrijednosti preko milijarde dolara.« Tu bi bez sumnje glagol *navodi* trebalo zamijeniti glagolom *spominje* ili *javlja*.

Iz novinarske proze prešla je ta zloupotreba i na naučnu prozu:

»Hampel i Wilhelm navode, da lovor treba uzgajati pod zasjenom«, zatim »Oni navode, da se kamenje ljeti toliko zagrijava, da toplinom, koju izarava, formalno sprži biljku.« U obje se rečenice glagol *navoditi* ima zamijeniti glagolom *tvrditi*.

Isto se tako nepravilno upotrebljava imenica *navod* mjesto *tvrdnja*, gdje ona ne znači citat. Tako u rečenici: »Po navodima Adamovića sitnolista mirta raste samo u Dubrovačkom području.«

Negdje autora popravljaju njegov kasniji citat kao u ovoj rečenici: »Poričući navode Becka, da je divlja maslina karakteristična i najčešća vrsta makija, Adamović piše: »Ta *tvrdnja* nije nikako opravdana niti je umjesna.« Trebalo je dakle, da pisac i u uvodnoj rečenici upotrebi riječ *tvrdnja* mjesto *navod*, kako je Adamović ispravno rekao.

Mogao bih nabrojiti bezbroj citata iz naših dnevnika svaki dan, gdje se glagol *navoditi* bez potrebe upotrebljava u značenju spominjati, javljati, reći, kazati, tvrditi i sl. Čini se, da se novinarima taj glagol svi da kao nešto finije i ljepše od prstonarodnog izraza *spominjati*, *kazati*, pa ga nemilice upotrebljavaju, gdje mu nema mjesta. Takvom upotrebom glagola *navoditi* narušava pisac konciznost izričaja, čime se ogrešuje o pravila stilistike. Stoga bi bilo potrebno,

da se upotreba toga glagola u značenju *verbum dicendi* ograniči na ono značenje, koje sam naprijed spomenuo pod I. 5 u BIRj.

Petar Muždeka

NAOKO SITNICA

U običnom govoru, u dnevnoj štampi, pa čak i u djelima veoma cijenjenih autora potkrade se često neka jezična »sitnica«, koju laik (a i stručnjak) ne zapazi i, kasnije, ako se ta »sitnica« duže ponavlja, on je usvoji.

Evo, samo primjera radi, jedne takve »sitnice«.

Vrlo često, ako ne i redovito, čuje se, kako neki student — i to baš student našega jezika — opravdava svoj neuspjeh na ispitu, ili drugdje, time, što nije bio »psihološki« pripremljen.

Očito je, da se ovdje radi o psihičkom (*psihički* prema *psiha* = duša), a ne psihološkom (*psihološki*: *psiholog*, *psihologija*) stanju, koje je bilo uzrok neuspjehu. Psihologija kao nauka teško da može kome u takvom slučaju pomoći, kao ni zvanje psihologa, ali psihička (ne psihološka) koncentracija, sredenost, veoma je potrebna čovjeku u radu.

No ne smijemo se čuditi, što tako čujemo na ulici, pa makar i iz usta studenta jezika, kad se na stranicama udžbenika i drugih publikacija ta ista pogreška uporno ponavlja.

U knjizi »Kritike« Milana Bogdanovića, na str. 131. stoji:

»Tragična sudbina Sofke je determinirana složenim spletom psiholoških (!) i socijalnih uzroka.«

Ili na drugom mjestu:

»... u jeziku pojedinih ljudi ima niz naročitih govornih ogranaka. Oni zavise od njegovog *psihološkog* (!) stanja...« (L. Timofejev: Teorija književnosti, str. 178., izd. Prosvjete, Bgd, 1950, preveli s ruskog dr. Vido Latković i Kiril Svi-narski, korektor Ljubinka Jović.)

Ne treba posebno dokazivati, da je u oba primjera trebalo staviti pridjev »psihički«, a ne »psihološki«.

Ovo nisu usamljeni primjeri nepravilne upotrebe pridjeva izvedenih od imenica sličnih po obliku. To dovodi do zbrke u pojmovima, pa se ne može dopustiti u dobru govoru, a kamoli

u jeziku dobra pisca. Nije svejedno, da li ćemo staviti jednu konstataciju na papir misleći pri tome na drugu, jer to može pokolebati čitaoca u njegovu znanju i nametnuti neispravnu tvrdnju.

Tako, na primjer, Ljubiša Bayer-Protić u prijevodu djela »Molière« S. S. Mokuljskog već na prvoj stranici piše:

»Kao što je klasičnu tragediju stvorio Corneille, tako je i klasična komedija u potpunosti tvorevina J. B. Molièrea.«

Pridjev »klasičan« može se upotrebljavati u dva smisla. Prvo, on označava ono, što se odnosi na antički svijet (Grčka, Rim) ili nešto vrlo staro u svojoj vrsti (klasično naoružanje, na pr.). Drugo, u prenesenom značenju, označava nešto izvrsno, prvorazredno, uzorno (klasična proza Ive Andrića).

Ni u jednom, ni u drugom smislu pridjev »klasičan« ne odgovara citiranoj tvrdnji, te dovodi do nesporazuma.

Klasičnu dramu stvorili su Grci još davno prije naše ere. Corneille i Molière su živjeli u XVII. stoljeću i bili istaknuti predstavnici književnog pravca klasicizma. Točno je, da su se klasicisti (Boileau i drugi) oslanjali na antiku (dakle, klasiku u prvom smislu) priznajući njene norme i oponašajući je. Ali postoji velika vremenska razlika između klasičke i klasicizma. I ne samo vremenska!

Corneille i Molière nisu dakle stvorili klasičnu dramu, nego je obnovili, nastavili, razvili.

Ako uzmemo pridjev »klasičan« u smislu »stara« (koji nije nov, moderan), opet je tvrdnja pogrešna, jer su Grci bili stariji, pa im prema tome i pripada čast osnivača stare (klasične) umjetnosti.

Ne može se vjerovati, da je pisac mislio ovim pridjevom istaći vrijednost njihova (Corneillova i Molièrova) rada, jer djelo može biti prvoklasno, uzorno (klasično), kao što i jesu djela ovih dvaju pisaca, ali sami pisci ne mogu biti osnivači vrijednosti kao vrijednosti. Klasična djela u tom smislu stvarana su i prije njih, i poslije njih, i danas se stvaraju, pa su sva u ocjeni kritike i publike jednom riječi klasična. A može se postaviti i razlikovanje *klasičan* — *klasički* prema izlaganju u *Jeziku* I, 4, str. 124.

Molière i Corneille stvorili su *klasicističku* dramu, dramu klasicizma (doba, pravca). A to je drugi par opanaka!

U govoru se često zamjenjuju i ovi pridjevi: dijalektički (dijalektika) i dijalektalan (dijalekt) ideološki (ideologija) i idejno (ideja) realistički (realist) i realan (realnost, stvarnost) umjetnički (umjetnost) i umjetni (umještvo) prijevodni (prijevod) i prevodilački (prevodilac) i t. d.

Kako se vidi, to su većinom pridjevi, izvedenice od stranih riječi. To i stvara zbrku, jer neupućen čovjek često im zamjenjuje značenja. Zato bi bilo dobro zamijeniti ih našima, gdje god se to može (na pr. duševno mj. psihičko stanje), a gdje se ne može, paziti na izvornost i točnost. Ne valja, opet, ni pretjerivati s uvođenjem naših riječi, jer se teško nađe pogodan izraz, tako da je bolje ostaviti i tudicu, nego stvoriti lošu riječ.

Ovo su naoko sitnice, ali zapravo vrlo velike pogreške, koje svjedoče o nemarnosti pisaca za svoj jezik, čime stvaraju zbrku u pojmovima dovodeći ljude u nedoumicu.

Treba trijebiti takve »sitnice«.

Milan Šipka

IZ ŠKOLSKE PRAKSE

O POREDBENIM (NAČINSKIM) REČENICAMA

U našim gramatikama podijeljena su mišljenja • načinskim i poredbenim rečenicama. *Maretić* je stavio zajedno i načinske i poredbene pod naslov načinske (poredbene) rečenice. *Florschütz* je i jedne i druge nazvao poredbene rečenice;

Žeželj—Dragutinović—Mamuzić imaju samo načinske rečenice, a *Brabec—Hraste—Živković* i načinske i poredbene rečenice.

Maretić kaže, da se načinskim rečenicama izriče način ili poređenje (mala Gramatika, str. 123.). *Florschütz* kaže, da se tim rečenicama poređuju dvije radnje, ali »poredbene rečenice če-